

Till finansutskottet

Inledning

Finansutskottet har berett samtliga utskott tillfälle att avge yttrande över proposition 1998/99:100 1999 års ekonomiska vårproposition med förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken, utgiftstak, ändrade anslag för budgetåret 1999 m.m. jämte motioner i de delar som respektive utskotts beredningsområde berörs.

Med anledning av propositionen har väckts motionerna 1998/99:Fi14–Fi36.

I detta yttrande behandlar justitieutskottet frågan om tilläggsbudget för år 1999. Propositionen i övrigt i de delar som berör justitieutskottet behandlas i yttrande 1998/99:JuU3y Vårpropositionen.

Utskottet avgränsar sitt yttrande till att avse frågor som rör utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

I propositionen yrkande 6 föreslår regeringen att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:419) om brottsofferfond.

I propositionen yrkande 24 föreslår regeringen att riksdagen på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1999 godkänner ändrade ramar för utgiftsområden samt anvisar ändrade och nya anslag i enlighet med specifikation i en bifogad tabell.

I motion 1998/99:Fi22 av Gun Hellsvik m.fl. (m) yrkande 1 yrkas att riksdagen uppdrar åt regeringen att återkomma med förslag om ändring i 45 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt i enlighet med vad som anförts i motionen.

I samma motion yrkande 2 yrkas att riksdagen beslutar återställa den ursprungliga ordningen avseende finansieringen av brottsofferfonden i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Utgiftsområdet omfattar bl.a. polisväsendet, åklagarväsendet, domstolsväsendet, kriminalvården, exekutionsväsendet, Brottsförebyggande rådet och

Brottsoffermyndigheten. Anslaget för rättsväsendet uppgår innevarande budgetår till 21 919 miljoner kronor (se bet. 1998/99:FiU1 s. 226 och 232).

Regeringen föreslår i propositionen att ramen för utgiftsområde 4 skall ändras på så sätt att anslaget C 1 *Domstolsväsendet m.m.* skall ökas med 10 000 000 kr. Finansiering härav skall ske genom indragning av medel från det under fjortonde huvudtiteln för budgetåret 1995/96 uppförda anslaget A 8 *Investeringsbidrag för främjande av omställning i ekologiskt hållbar riktning* med motsvarande belopp. Härigenom ersätts domstolsväsendet för de engångsvisa kostnader som uppstod i samband med införandet av miljöbalken och inrättandet av särskilda miljödomstolar.

Utskottet anser i likhet med regeringen att domstolsväsendet bör kompenseras för de kostnader som uppstod i samband med införandet av miljöbalken och inrättandet av särskilda miljödomstolar. Utskottet har inte något att invända mot storleken på det extra anslag som regeringen föreslagit.

Finansutskottet bör alltså enligt justitieutskottets mening tillstyrka regeringens förslag till ändrad ram för utgiftsområde 4 och utökning av anslaget C 1 *Domstolsväsendet m.m.*

Finansiering av brottsofferfonden

Brottsofferfonden inrättades den 1 juli 1994. Fondens medel skall användas för verksamhet som gagnar brottsoffer. Bidrag från fonden får lämnas för att stödja ideella organisationer som verkar på brottsofferområdet samt för privat och offentlig verksamhet som gäller brottsoffer. Bidrag ur fonden kan även lämnas för forskning, utbildning och information i brottsofferfrågor. Brottsofferfonden administreras av Brottsoffermyndigheten.

Brottsofferfonden finansieras genom att den som döms för brott som har fängelse i straffskalan med stöd av 1 § lagen om brottsofferfond åläggs att betala en avgift på 300 kr. Fonden tillförs också avgifter enligt lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

När fonden inrättades tillfördes den även medel som frigjordes genom att ersättningen till intagna i kriminalvårdsanstalt för arbete och annan sysselsättning sänktes med 20 %. Sänkningen innebar att medel motsvarande 12,4 miljoner kronor frigjordes. Genom ett regeringsbeslut tillfördes fonden drygt 3,3 miljoner kronor av detta belopp. Resten av de medel som motsvarades av den sänkta ersättningen användes till annan brottsofferrelaterad verksamhet.

Regeringen föreslår i propositionen att lagen om brottsofferfond ändras på så sätt att avgiften höjs från 300 kr till 500 kr. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 1999. Äldre bestämmelser skall dock gälla i fråga om brott som har begåtts före ikraftträdandet. Till grund för regeringens förslag ligger Brottsofferutredningens betänkande *Brottsoffer – Vad har gjorts? Vad bör göras?* (SOU 1998:40) och remissbehandlingen av betänkandet.

Genom regeringens förslag ökas utrymmet för bidrag till de ideella organisationer som arbetar med brottsofferfrågor. Syftet är framför allt att dessa i ökad utsträckning skall kunna vara tillgängliga för brottsoffer som kontaktar organisationen.

Utskottet har vid åtskilliga tillfällen under senare år, senast i höstas, understrukit vikten av att brottsofferfonden har tillgång till erforderliga medel för

sin verksamhet (bet. 1998/99:JuU1 s. 50 f). Utskottet fann då att Brottsofferutredningens förslag om en höjning av brottsofferavgiften var att se som ett steg i rätt riktning. Utskottet ville emellertid inte föregripa beredningen av utredningens förslag och avstyrkte därför yrkanden om en höjning av avgiften. När regeringen nu, efter avslutad beredning i denna del, lägger fram ett förslag har utskottet således inga invändningar.

Justitieutskottet föreslår att finansutskottet tillstyrker regeringens förslag till lag om ändring i lagen om brottsofferfond.

I motion Fi22 (m) förespråkas en ordning innebärande att de intagna i kriminalvårdsanstalterna skall vara med och finansiera brottsofferfonden.

Utskottet har behandlat liknande yrkanden vid flera tillfällen under senare år. Senast i höstas avstyrkte utskottet ett sådant yrkande med hänvisning till beredningen av Brottsofferutredningens förslag. Utskottet erinrade i sammanhanget om att beslutet om användning av en del av de medel som frigjordes genom sänkningen av ersättningen till de intagna får betraktas som en engångssatsning vid uppbyggnaden av fonden. Utskottet framhöll också den viktiga pedagogiska kopplingen mellan avgift och ändamål. Till sist påpekade utskottet att Brottsofferutredningens förslag skulle innebära en betydande förstärkning av fonden (bet. 1998/99:JuU1 s. 50 f).

Brottsofferutredningen har inte övervägt den finansieringsmodell som föreslås i motionen. Inte heller har frågan väckts under remissbehandlingen.

Utskottet vidhåller i och för sig att den pedagogiska kopplingen mellan avgift och ändamål är viktig. Denna koppling finns också i varje enskilt fall redan med gällande regler eftersom den som döms för ett brott med fängelse i straffskalan skall åläggas att betala avgift till brottsofferfonden. Utskottet vill tillägga att det för närvarande inte finns ekonomiska skäl som talar för en sådan ordning som motionärerna föreslår. Genom det förslag om höjning av brottsofferavgiften som utskottet nyss tillstyrkt tillförs brottsofferfonden nämligen betydande medel. Utskottet ser ingen anledning att tillstyrka den ordning som motionärerna förordar.

Justitieutskottet föreslår att finansutskottet avstyrker bifall till motion Fi22 i denna del.

I motion Fi22 begärs vidare att förbudet mot utmätning i en intagens arbetsersättning i 45 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL) skall avskaffas.

I 45 § andra stycket KvaL finns ett generellt förbud mot att utmäta arbetsersättning som för intagens räkning inestår hos kriminalvårdsmyndighet. Enligt första stycket samma lag får dock ersättning tas ut av den intagnes ersättning för att betala egendom tillhörig anstalten som den intagne uppsåtligt förstört.

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsönskemål. I budgetbetänkandet för år 1998 uttalade utskottet följande: Vad gäller indrivning av utdömda avgifter sker den i dag i förekommande fall i samband med indrivning av böter. När det däremot gäller dem som döms till fängelse innebär nuvarande regler att de intagnas ersättning inte får utmätas. Utskottet ansåg att det i och för sig var stötande att de som döms till fängelse – i realiteten de grövre brottslingarna – i praktiken kunde komma att slippa att betala avgiften till brottsofferfonden. Utskottet ville dock inte utesluta att det kunde finnas

skäl som motiverade att utmätningsförbudet behölls. En tänkbar lösning skulle som utskottet såg det kunna vara att ett undantag som enbart tog sikte på avgifter till brottsofferfonden infördes i KvaL. Enligt utskottets mening borde frågan om en effektivare indrivning av avgifter till brottsofferfonden utredas, lämpligen inom ramen för Brottsofferutredningen. Detta gav riksdagen regeringen till känna (bet. 1997/98:JuU1 s. 76 f, rskr. 87–89).

Brottsofferutredningen har i sitt betänkande behandlat frågan om förbudet i 45 § KvaL bör upphävas eller om det bör införas ett undantag som tillåter utmätning av brottsofferavgiften ur de intagnas ersättning. Brottsofferutredningen har i sina överväganden anfört bl.a. följande: Utredningen anser det vara principiellt tveksamt att frånga de allmänna exekutionsrättsliga reglerna om löneutmätning i utsökningensbalken (UB), och utgår således från att de regler som gäller vid utmätning av lön också skall gälla för dem som är intagna i kriminalvårdsanstalt. Enligt 7 kap. 5 § första stycket UB undantas från utmätning av lön ett förbehållsbelopp som bestäms varje år av Riksskatteverket med ledning av ett normalbelopp. Detta skall anses innefatta alla vanliga levnadskostnader utom bostadskostnad. För år 1998 utgjorde normalbeloppet 892 kr per vecka. En intagen i kriminalvårdsanstalt tjänar normalt sett mellan 280 kr och 340 kr per vecka. Detta innebär att, i de fall den intagne inte har andra inkomster, utmätning inte skulle kunna bli aktuell även om det särskilda utmätningsförbudet inte fanns. Utredningen har vidare framhållit att det skulle vara svårt att motivera att brottsofferavgiften skall ha företräde framför fordringar avseende underhållsbidrag. Utredningen har slutligen också anmärkt att det tar minst två månader innan ärendet går till indrivning eftersom Rikspolisstyrelsen först skall kontrollera om avgiften har betalats och skicka ut påminnelsekrav. Detta innebär att flera av dem som döms till kortare fängelsestraff redan skulle ha avtjänat sina straff innan en eventuell utmätning skulle kunna verkställas. Enligt utredningens bedömning skulle det därför inte bli fråga om några större belopp som tillfördes brottsofferfonden om utmätning av brottsofferavgiften tilläts. Sammanfattningsvis har Brottsofferutredningen kommit fram till att det från brottsoffersynpunkt inte finns tillräckliga skäl att upphäva utmätningsförbudet i 45 § andra stycket KvaL. Inte heller är det enligt utredningen lämpligt att införa ett undantag som tillåter utmätning av brottsofferavgiften i de intagnas ersättning. Utredningen har inte sett några möjligheter att i andra avseenden effektivisera uppbörds- eller indrivningsförfarandet (SOU 1998:40 s. 207 f).

Regeringen har i propositionen anfört att den inte ser några skäl att göra någon annan bedömning än den utredningen gjort på dessa punkter.

Utskottet har förståelse för att det kan uppfattas som stötande att de som döms till fängelse, i realiteten de grövre brottslingarna, kan undgå att betala avgiften till brottsofferfonden. Utskottet känner också en viss tveksamhet till en del av de skäl som utredningen anfört. Till exempel förefaller det inte rimligt att räkna med ett förbehållsbelopp som innefattar kostnader för mat och vissa personliga utgifter eftersom staten betalar sådana kostnader under anstaltsvistelsen. Andra skäl väger tyngre. Framför allt är utskottet inte berett att mer allmänt öppna för utmätning i de intagnas ändå låga ersättning. Utskottet vill också peka på de prioriteringar som i sådana fall, som utredning-

en anmärker, måste göras. Sammanfattningsvis delar utskottet alltså regeringens bedömning att utmätningsförbudet inte bör upphävas.

Justitieutskottet föreslår således att finansutskottet avstyrker motion Fi22 även i denna del.

Stockholm den 11 maj 1999

På justitieutskottets vägnar

Gun Hellsvik

I beslutet har deltagit: Gun Hellsvik (m), Ingvar Johnsson (s), Märta Johansson (s), Margareta Sandgren (s), Alice Åström (v), Ingemar Vänerlöv (kd), Anders G Högmark (m), Helena Frisk (s), Morgan Johansson (s), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Kia Andreasson (mp), Gunnel Wallin (c), Siw Persson (fp), Göran Norlander (s) och Anita Sidén (m).

Avvikande mening

Finansiering av brottsofferfonden

Gun Hellsvik (m), Ingemar Vänerlöv (kd), Anders G Högmark (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Gunnel Wallin (c), Siw Persson (fp) och Anita Sidén (m) anför:

Vi anser att de intagna skall vara med och finansiera brottsofferfonden. En ordning innebärande att del av de intagnas ersättning avsätts till fonden bör därför åter införas. Detta innebär att den sänkning av de intagnas ersättning som fortfarande gäller skall gå till brottsofferfonden. Härigenom skulle vi på ett påtagligt sätt lyfta fram brottsoffren och tydligt markera att statsmakten står på deras sida. Detta var också ett av syftena med inrättandet av brottsofferfonden. Vidare ligger det en pedagogisk poäng i att de intagna regelbundet påminns om att de betalar till brottsofferfonden. Regeringen bör snarast vidta de åtgärder som krävs för att uppnå en sådan ordning som här förespråkas.

För att ytterligare förstärka brottsofferfonden och det brottsofferinriktade arbetet i stort bör vidare förbudet mot utmätning av en intagens arbetsersättning tas bort. Enligt vår uppfattning är det inte förenligt med den allmänna rättskänslan att de som döms till fängelse – i realiteten de grövre brottslingarna – kan komma att slippa att betala avgift till brottsofferfonden. Vi vill särskilt understryka att Brottsofferutredningen tagit ställning till frågan från ett annat perspektiv – utredningen anför att det från *brottsoffersynpunkt* inte finns tillräckliga skäl att upphäva utmätningsförbudet. Vi anser däremot att det har ett egenvärde att den som ålagts att betala avgift till brottsofferfonden också gör det. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förslag som tillgodoser vad vi nu anför.

Vi anser att justitieutskottet hade bort uppmana finansutskottet att föreslå riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna vad som här med anledning av motion Fi22 anförts.

1998/99:JuU4y

Till finansutskottet.....	1
Inledning.....	1
Utskottet.....	1
Utgiftsområde 4 Rättsväsendet.....	1
Finansiering av brottsofferfonden	2
Avvikande mening.....	5
Finansiering av brottsofferfonden (m, kd, c, fp)	5